

OBIJELJEŽENA 150. OBLJETNICA ROĐENJA VATROSLAVA JAGIĆA
(Zagreb, 6. X 1988. – Varaždin, 6-30. X 1988)

Stopedeseta obljetnica rođenja Vatroslava Jagića (Varaždin, 6. 07. 1838. – Beč, 5. 08. 1923) obilježena je svečanom sjednicom Razreda za filološke znanosti JAZU u Palači JAZU u Zagrebu 6. listopada i u maloj koncertnoj dvorani kazališta »August Cesarec« u Varaždinu 7. listopada, te izložbom *Vatroslav Jagić – uz 150. obljetnicu rođenja*, postavljenom u Izložbenom salonu varaždinske Galerije slika od 6. do 30. listopada 1988. g.

Na svečanoj sjednici JAZU u Zagrebu koju je otvorio predsjednik JAZU, akademik Jakov Sirotković, o Jagićevu životu i djelu govorio je akademik Radoslav Katičić (*Dalek put Vatroslava Jagića*) ističući najbitnije detalje njegova djetinjstva, školovanja i znanstvenoistraživačkog pregalaštva na području slavenske filologije. 'Izvanrednu', 'povijesnu veličinu' Jagićeva životnog djela R. Katičić promišljao je kao »ishodište za razmatranja o povijesti znanosti i kulture iz kojih ćemo saznati mnogo i o zbivanjima nama danas važnim«. Tako npr. činjenica, da je Jagićevo krsno ime *Ignatius (Ignac ili Nacek)* na zagrebačkoj gimnaziji dobilo službeni oblik *Ognjeslav* ili *Vatroslav* (prema lat. *ignis = oganj, vatra*) upućuje na »čvrste stečevine kulturne emancipacije« koje zagrebačko učilište zadržava i nakon neoapsolutističke reforme školstva. Istovremeno, ona označava i trajnu, životnu poveza-

nost Jagićevu s *nasljeđem ilirizma*, koje on već tada uključuje u vlastito obra-zovanje »na najvišoj evropskoj razini«. I Jagićeva je odluka za studij klasične filologije na Bečkom sveučilištu (priprema za nastavnika grčkog i latinskog s njemačkim kao nastavnim jezikom) – »od početka nosila u sebi klicu slavistike«: svijest o baštini hrvatskoga humanizma postajala je neosporan argument za ravnopravnost hrvatskoga jezika kao punovrijedna jezika kulture koji treba ponovo postati punopravan nastavni jezik. Na Bečkom sveučilištu, upravo reorganiziranom po modernim načelima, Jagić sluša sva predavanja grecista Bonitza, latinista Hoffmanna i, »sasvim e *privata diligentia*«, Miklošičeva predavanja iz slavenske filologije. Već kao filologu početniku, kojemu je povjereno da kolacionira jedan rukopis rimskog pjesnika Stacija, odnosno da simultano prevodi Kukuljevićeve članke, otvaraju mu se »duboki kulturnopovijesni uvidi«.

Nakon studija završena 1860. g. »s blistavim uspjehom«, kao mlad profesor zagrebačke gimnazije mjerodavan je sudionik u pripremama, osnivanju i izgrađivanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Nizom objavljenih radova o hrvatskoj filologiji, na visokoj razini suvremene znanosti (uz pomoć indoeuropeističkoga lingvističkog aparata) uspostavlja okvire temeljne slavističke filološke problematike.

Istovremeno kontaktira s vrhunskim svjetskim filozofima i jezikoslovcima: od 1865. dopisuje se s ruskim slavistom Sreznjevskim, od 1867. s indoeuropeistom Schleicherom, 1870/71. s etimologom Pottom; komunicira i s ruskim slavistima Lamanskim, Makuševim, Rovinskim i Nilom Popovim, s francuskim slavistom Légerom i Dancom Thomsenom. Slijede i međunarodna priznanja: 1869. status dopisnog člana Petrogradske akademije i člana Ruskoga filološkog društva; 1870. doktorat Lajpciškog sveučilišta (dopisnim putem, za područje stsl. filologije); 1871. počasni doktorat Petrogradskog i poziv sveučilišta iz Odese da kao izvanredni profesor predaje poredbenu indoevropsku lingvistiku, za što mu rusko ministarstvo odobrava pripremni studijski boravak u Berlinu.

Na Berlinskom sveučilištu, na Jagićev poticaj, indolog Weber (kod kojega Jagić stječe osnovno znanje sanskrta) zalaže se za osnivanje katedre za slavensku filologiju. Od njezina osnutka 1874. g., kad je preuzima (pozvan kao jedini kandidat, po Miklošičevoj preporuci), Jagić ostvaruje svoj projekt slavistike »kao obuhvatne filološke discipline po uzoru na starinoznanstvo«. Novo razdoblje slavističkih studija otvara već 1876. g. prvim sveskom *Archiva für slavische Philologie* koji ustrajno vodi i uređuje punih 45 godina.

Kao nasljednik Sreznjevskoga nakon njegove smrti 1880. (kada je izabran za izvanrednog člana Petrogradske akademije znanosti, a već 1881. za redovnog), Jagić u svojoj osobi spaja razvoj Berlinskoga i Petrogradskoga sveučilišta.

Na Bečkom sveučilištu (gdje djeluje do kraja života, 1923. g.), odabran je za Miklošičeva nasljednika 1886. g.;

iduće 1887. za dopisnoga, a 1888. g. za redovnoga člana Austrijske akademije znanosti. Godine 1887. osniva *Seminar za slavensku filologiju* (iz kojeg su proizašli današnji Institut i Stručna knjižnica za slavistiku) — »sjemenište i rasadište slavističkoga znanja« kod slavenskih naroda habsburške monarhije, osobito Hrvata i Srba.

U sklopu povijesti evropske znanosti i evropskih sveučilišta njegova doba, uz ime Vatroslava Jagića, Slave na i svjetskog znanstvenika upravo po njegovu »hrvatskom iskustvu«, vezano je obogaćenje znanosti i evropskoga duhovnog života. Obogaćenje koje nam, kako se izrazio R. Katičić, ostaje kao *trajan izazov i poticaj*.

Svečanost obilježavanja Jagićeva jubileja istog dana (6. X 1988) nastavljena je u Varaždinu otvorenjem izložbe *Vatroslav Jagić – uz 150. obljetnicu rođenja* (organizatori: Gradski muzej Varaždin i Gradska knjižnica i čitaonica »Sloboda«; idejna koncepcija, postav i katalog: Ljerka Šimunić) u Izložbenom salonu varaždinske Galerije slika. Na njoj su bili izloženi: I – predmeti iz Jagićeve osobne ostavštine, iz njegove radne sobe u bečkom stanu, koje su varaždinskom Muzealnom društvu poklonili Jagićevi nasljednici, kći Stanka Rešetar i sin Nikola Jagić (inače, prvi su put predstavljeni javnosti 16. studenog 1925. g. na svečanom otvorenju varaždinskog Muzeja); II – album koji su Jagiću poklonili njegovi ruski učenici prigodom 30. obljetnice književnoga rada (s nizom fotografija na kojima su, uz Jagićev, zabilježeni likovi M. Rešetara, M. Murka, V. Ščepkina, I. Klime, A. Fabrisa, M. Speranskog, M. Ivanova, J. Polivke, P. Vinogradova, P. Zabolockog, V. Lamanuskog, T. Smičiklase, F. Račkog, K. Ji-

rečeka, Gj. Daničića); III – frak u kojem je predavao na Sveučilištu u Rusiji; IV – odlikovanja koja je primio za znanstveni rad; V – Povelja za novije plemstvo izdana Jagiću 8. X 1915. g. od cara Franje Josipa; VI – plaketa s likom V. Jagića (bronca, rad hrvatskog kipara Rudolfa Valdeca), koja krasi spomen-ploču na Jagićevoj rodnoj kući, otkrivenu 15. studenog 1925. g. u sklopu svečane proslave i Akademije održane u njegov spomen; VII – portret V. Jagića (rad Vojina Bakića, patinirana sadra); VIII – album s fotografijama obitelji i njegovih suradnika slavista (V. Ćorovića, A. Demichelija, J. Doležala, D. Jakšića, J. Ribarića, P. J. Vašice i dr.).

Izložbom je bio obuhvaćen i iscrpan pregled literature o Jagiću, te njegovih znanstvenih radova s područja slavenske filologije, književnosti, povijesti, etnografije itd. (Josip Herceg koncipirao ga je prvenstveno prema *Bibliografiji Leksikografskog zavoda*). Našu pažnju, između ostalih, osobito su privlačili naslovi Jagićevih radova kao npr.: zagrebačka izdanja – *Članci iz »Književnika« III. (1866). Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga; Evangjelije u slovenskom privodu. Historičko–filologički nacrt (1863); Gramatika jezika hrvatskoga. Osnovana na starobugarskoj slovenštini (1864); Hrvatska glagolska književnost (1913); Prilozi k historiji književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga (1868); Primjeri starohrvatskoga jezika iz glagolskih i cirilskih književnih starinah, sastavljeni za sedmi i osmi gimnazijalni razred (1866); Ruska književnost u osamnaestom stoljeću (1895); te Spomeni mojega života (Beograd 1930–1934); Vsih prorokov stlmačenje hrvatsko. Veteris testamenti prophetarum interpretatio Istro–*

–Croatica saeculi XVI. Proroci staroga zavjeta prev. na hrvatski jezik u XVI vijeku. Adiuante Academiae litterarum caesareae vindobonensis liberalitate. Ed. V. Jagić, Vindobonae–Berolini, 1897.; Zum Altkirchenslawischen Apostolus. II. Lexikalisches. Die Physiognomie der slawischen Übersetzung. Wien 1919.

Svečanoj sjednici JAZU u Varaždinu (7. 10. 1988) prisustvovali su: akademik Andro Mohorovičić, potpredsjednik JAZU, članovi Razreda za filološke znanosti JAZU, znanstveni radnici Staroslavenskog zavoda »Svetozar Ritig«, Zavoda za jezik te profesori slavističke katedre Filozofskog fakulteta (iz Zagreba), kao i znanstveni, kulturni i prosvjetni radnici, te predstavnici Skupštine općine Varaždin. Otvorio ju je akademik Milan Moguš, tajnik Razreda za filološke znanosti JAZU, naglasivši da se Jagićevu djelu treba i danas »pokloniti kao riznici znanstvenih spoznaja« i još uvijek »pouzdanu uporištu za vlastite postupke i postavke«. Nakon izlaganja akademika Radoslava Katičića o Jagićevu životu i djelu, slijedilo je izlaganje izvanrednog člana JAZU Eduarda Hercigonje (*Trajno poticajno djelo*).

E. Hercigonja istakao je, da opsežan znanstveni opus 'patrijarha slavistike' (više od 20.000 objavljenih stranica) »znatnim dijelom istraživačkih rezultata, pa čak i nekim elementima odabranoga metodološkog procedéa« predstavlja još uvijek aktualan poticaj znanstvenoistraživačkim procesima na području slavenske filologije. Već najranijim istraživanjima, mladi Jagić utemeljio je i osmislio slavensku filologiju kao niz znanstvenih disciplina, koje se djelotvorno aktiviraju studijem određenog predmeta. Njegov historijsko–poredbeni metodološki pristup ćirilo-

metodskoj i paleoslavističkoj problematici (u raspravi *Evangelijske u slovenskom prievodu. Historičko-filologički nacrt* 1863. g., udžbeniku *Gramatika jezika hervatskoga, osnovana na starobugarskoj slovenštini* i hrestomatiji *Priměri starohervatskoga jezika iz glagolskih i cirilskih kniževnih starinah. Dio prvi. Uvod i priměri staroslavenški* 1864) rezultirao je napuštanjem termina 'starobugarski' (prihvaćenog pod utjecajem Schleicherova autoriteta) i uvođenjem novoga 'staroslavenški' za općeslavenski književni jezik. Kapitalnim, još i danas nezaobilaznim djelom o genezi csl. j. *Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslawischen Sprache* (Beč 1910), slavenskoj filologiji osigurava reprezentativan ulazak u znanost 20. st.

Na razinu, analognu zahtjevima suvremene ekdotike, uzdigao je kritičko izdavanje srednjovjekovnih glagoljičkih, ciriličkih i latiničkih tekstova. Njegovo poimanje tekstološke kritike kao važna elementa filoloških istraživanja, utemeljenih na poznavanju (neposrednom čitanju) tekstova, dolazi do izražaja u *Priměrima...: izboru komentiranih glag. i cir. tekstova iz* a) kanonskih stsl. spisa 10. i 11. st., b) mlađih hrv.-glag. liturgijskih i neliturgijskih rkp., te c) cir. spomenika, bosanskih i latiničkih hrvatskih tekstova. Jagićev navod (u predgovoru 2. knjizi *Priměra...*, 1866), da su hrvatski glagoljaši od pol. 13. st. nadalje, prilagođavali svoje liturgijske tekstove latinskomu obredu prevodeći s latinskog »ali dosta pravilnom slovenštinom« — upućuje na *hrvatski redakcijski tip csl. j.*, što potvrđuju i najnovija istraživanja.

Prema E. Hercigonji, »samo medievist koji je iskusio svu težinu i složenost procesa tekstološko-kritičke

rašćlambe, čitanja i komentiranja srednjovjekovnih rukopisa, može u potpunosti ocijeniti veličinu i značenje Jagićeva doprinosa slavističkoj znanosti u domeni arheografije«. To su izdanja: 1. kanonskih spisa 10–11. st. — tetraevanđelja *Zografskog* (1879) i *Marijinskog* (1883), te *Kijevskih listića*, ulomka sakramentara iz 10. st. (1890); 2. s područja srednjovjekovne hrv.-glag. liturgijske knjige, a) dragocjenih arhaičnih fragmenata iz 12. st. — *Mihanovičeva odlomka apostolara* (1868), *Grškovičeva odlomka apostola* (1893, JAZU) i *Bečkih listića* (najstarijeg spomenika hrvatske redakcije csl. j. s poč. 12. st., koji je Jagić otkrio 1889. u bečkoj Dvorskoj biblioteci); b) najljepšeg kodeksa glag. književnosti, *Hrvojeva misala* s poč. 15. st. (1891, reprezentativno izdanje, raskošno ukrašeno reprodukcijama minijatura); 3. iz korpusa glag. neliturgijskih spisa — *Roman o Troji, Pripovijest o Akiru* (uglavnom dijelovi *Petrisova zbornika* iz 1468); 4. povijesnopravnih spisa — *Vinodolskog zakona* iz 1288. g. (»uz mnoge, još i danas važeće filološke, terminološke i pravno-povijesne zamjedbe, izlazi god. 1880, na ruskom jeziku«) i *Poljičkog statuta* pisanog zapadnom cirilicom (1890). Vrlo je vjerojatno da je upravo utjecaj Jagićevih izdanja značajan za Fancevljevu tezu iz 1937. g., o starijoj hrvatskoj književnosti kao jedinstvenom korpusu tekstova stvaranih *na sva tri pisma*.

Istovremeno, čitava ova arheografska djelatnost u izvjesnom smislu predstavlja pripremu za kapitalnu Jagićevu sintezu — glagoljsku paleografiju *Glagoličeskoe pismo* (kao 3. knjiga njegove *Enciklopedije slavenske filologije* izdana u Petrogradu 1911) kojom je definitivno zaokružena Jagić-Taylorova hipoteza o podrijetlu i razvoju gla-

goljice iz grčke minuskulne grafije.

Na području književne historio-
grafije, u najširim slavenskim relacija-
ma, mladi je Jagić ne samo »smioni
začetnik inovacijskih metodoloških i
teorijskih koncepcija« već i »tvorac
načela« koja anticipiraju motrišta i
ideje znanosti o književnosti – druge
polovine 20. stoljeća: antipozitivizma;
antibiografizma; metodološkog plurali-
teta (aspekti izvanknjiževnoga društve-
nopovijesnog konteksta, komparativ-
nog prikaza i književnokritičke pro-
sudbe); čak i nekih postavki recepcij-
skoestetičke teorije. Nastojeći ih
provesti u knjizi *Historija književnosti
naroda hrvatskoga i srbskoga. Staro
doba.* (Zagreb, 1867) markirao je po-
četak hrvatske književne historiografi-
je, a našoj književnoj medievistici osta-
vio u nasljeđe *trajno poticajno djelo.*

U svom izlaganju (*Reafirmacija ba-
štine*), izv. član JAZU Josip Vončina
osvrnuo se na nekoliko kapitalnih Ja-
gićevih priloga istraživanju hrvatske
književne i jezične prošlosti od kraja
15. st. do preporoda. Kao istraživač
Jagić se afirmirao vrlo brzo nakon pov-
ratka iz Beča u Zagreb (1860). Osla-
njao se na dostignuća svojih prethod-
nika: Miklošičevo određenje (iz 1821)
hrvatskoga književnog dopreporodnog
korpora, Gajevu reformiranu latinicu
(od 1835. u »Danici«), te poticaje A.
Mažuranića, izdavača *Vinodolskog za-
kona* (u »Kolu« 1843) i utemeljitelja
kritičkih izdanja starih hrvatskih pisa-
ca (Lucića, Vetranovića). Već u raspra-
vi *Iz prošlosti hrvatskoga jezika* (objav-
ljenoj 1864, u prvom godištu časopisa
»Književnik« koji je uz Torbara i Rač-
koga bio pokrenuo u Zagrebu) do iz-
ražaja dolazi Jagićevo izvanredno poz-
navanje stare književne građe, sinkro-
ne i povijesne dijalektologije, te histo-
rijske gramatike. Raspravom »*Adrian-*

*skoga mora Sirena iliti Obsida Siget-
ska*«, *hrvatski epos XVII. vieka* (»Knji-
ževnik« 1866) nameće se kao znanst-
veni autoritet. U vrijeme dok se u na-
šoj dijalektologiji interdijalekt štokav-
sko–kajkavsko–čakavskog nije još uzi-
mao u obzir, Jagić iznosi tezu o jeziku
Petra Zrinskoga kao »*mješovitu i šaro-
vitu*«. Najnovija istraživanja (Hadro-
vich, Hercigonja) pokazala su da se ne
radi o iznimci, već o pokušaju jezične
sinteze prisutnom i u 14. st., i na prije-
lazu 17. u 18. st., i u preporodu (Pet-
ris, Belostenec, Vitezović, Gaj). Jagiće-
va kritika o Maretićevoj knjizi *Istorija
hrvatskoga pravopisa latinskijem slovi-
ma* (Archiv 1890) utemeljena je na
podrobnoj informiranosti o problemima
kojima se bavio.

Dok preporoditelji potpuno zane-
maruju staru kajkavsku književnost,
dvije Jagićeve rasprave (1906. i 1910)
»ponovo otkrivaju« Jurja Habelića
kao virtuozna stilista i kao dragocjen
rudnik kajkavskog leksika (prema Ja-
gićevim magistralnim ocjenama, u *Dik-
cionaru* iz 1670. g. skupljeno je manje
kajkavskoga leksičkog blaga od onoga,
što ga je dao u *Zercalu marijanskom* i
Prvom otca našega Adama grehu). Za-
hvaljujući ovomu Jagićevu poticaju,
nastavlja se proces konačne »rehabi-
litacije« stare kajkavske pisane riječi
(prilozi Vladoja Dukata u »Radu JA-
ZU«; komedije T. Brezovačkoga na
sceni HNK).

Nakon izbora za jednog od prvih
članova JAZU, sudjelujući u radu ko-
misije koja je pokrenula seriju *Stari
pisci hrvatski*, zajedno s Daničićem,
Jurkovićem, Kurelcem i Veberom–
Tkalčevićem osjetno podiže kvalite-
tu kritičkih izdanja starih tekstova
(zahtjevom za primjerenom znanst-
venom aparaturom). Izravno sudjeluje
i u pokretanju *Starina JAZU*. Već u

prvom svesku objavljuje *Ogledе stare hrvatske proze. 1. Život sv. Katarine. 2. Zakon primanja u bratovštinu. 3. Život svetoga Jerolima.* Jagićev značajan doprinos početnomu izdavačkom poletu (od 1869. do 1881. objavljeno je čak 17 svezaka *Starih pisaca hrvatskih*) – inspirira nas i obavezuje kao »prvorazredna zadaća« da nastavimo s publiciranjem »obilatih plodova srednje dobe« hrvatske književnosti.

150. obljetnica Jagićeva rođenja (koja se podudara i sa 65. obljetni-

com njegove smrti) obilježena je u Varaždinu i svečanim polaganjem vijenaca na njegov spomenik (rad varaždinskog umjetnika R. Weissa) u južnom gradskom šetalištu »Vatroslav Jagić«. Na kraju, posjetiocima njegova groba na varaždinskom groblju urezao se u sjećanje impresivan detalj: iz ruku žene oslonjene na obelisk (spomenik iz švedskog mramora postavljen 1915) – na obiteljsku grobnicu Jagićevih prosipa se uvijek svježe cvijeće.

Anica Vlašić–Anić